

Tämä Raija Pyölin kirjoitus livviksi käännettystä *Taikurin hattu* -kirjasta on julkaistu **Oma Mua** -lehden numerossa 50/2009. Suomenkielisenä se on ilmestynyt **Karjalan Heim** numerossa 11-12/2009.

Muuminotkon eläjät paistah karjalakse

Suomenruoččilazen kirjuttajan Tove Janssonan (1914-2001) allunperin ruočikse kirjutettu sarju Muumi-peigolois on jo kypsäs ijäs. Enzimäine Muumi-kirju piäzi ilmah 1945, da sarjan kolmas, Tiedoiniekan hattu, 1948. Muumiloin matku kuuluzuoh on olluh ylen rahvahienväline: kniigoi on kiännetty enämbi ku 30 kielele. Muumit ozutetahes sarjukoomiksois, fil'mois, televiizoras, teatras, ouperoisgi.

Natalja Sinitskoin kiännetty *Tiedoiniekan hattuu* (KKS, 2009) olen lugenuh verdailen kui alguperäzeh *Trollkarlens hatt* -kirjah, mugai Laila Järvisen *Taikurin hattu* -kiännökseh (1958) suomekse da L. Brauden ven'an kielizeh kiännökseh *Šljapa Volšebnika* (1998).

Tiedoiniekan hattu on tarkoitettu lapsile da aiguzile, kudamil on lapsen mielidy. Suomes, kačon, enimät lugijat ollah net aiguzet, kudamat tänäpäi elvytetäh omassah muamankielidy livvii libo opitah opastuo sih ičekseh. Hyö sit voijah lugie kniigua iäneh omile lapsile libo bunukoile. Muumiloin gumannoi sanomu ei terstavuta ni vuadijua lugijua. Matkoil kohti uskomattomii tapahtumii da kaunehuzii Muuminotkon ihastuttajat eläjät avatah lugijale ristikanzan eloksen kogo spektru – kui hyväs, mugai pahas.

Karjalakse kiändäjes enzimäi pidäy piättiä, kui kuččuo Muuminotkon eläjii. Muumipeigoin tuatto on *Muumitata*, a miksebo Muumimuamo on *Muumimami*? Eigo Muumitatan puarannu olis parembi *Muumimama* (kui on kirjan tagakannesgi)? *Muumipeigoi*, *Muikkuine*, *Ninnineidoi* da *Ninnettäi* ollah kai näbiet nimet. Ihan samat nimet ku suomeksegi ollah karjalas suadu *Hemuli*, *Nipsu*, *Tiuhti* da *Viuhti*.

Tiuhtin da Viuhtin kummallistu kiieldy allukse ellendäy yksi Hemuli, no terväh se avavuu kaikile toizile, lugijoilegi. Sanoin loppuh on lizätty *-ti*: *Ellendätgoti sinäti midätahtoti*? Muga on suomenkielizes kiännöksesgi: *Ymmärrätköti sinäti mitäänti*?

Tämä luonduu karjalah parembi, migu iče ruočinkielizet variantat; sie on pandu piätteheksi *-sla/ -slar*: *Begripslar du allsla*? Moizet piättehet ollah ven'an kielizesgi kiännökses: *Ty vsesla ponjalasla*?

Kiändäi iče sanou, häi ei malta ruočin kiieldy. Sie tiä nägyy, ku lähtökielenny hänel on olluh suomi, a vai vähäzel ven'a. Ven'an kielen vaikutus nägyy vaigu erähis rakendehis, sanommo, verbin *pidäy* kohtal: *Pidäygo meilgi mennä kalastamah*? Ga adessiivua täs kohtas ei ihmettele karjalaine lugii, vaigu suomelaine, ku suomes se sanotah genetiivanke *Pitääkö meidänkin mennä kalastamaan*? Moine

ven'an mallin mugahine konstruksii on juurdunuh karjalah jo muga syväh, što sidä voimmo pidiä normannu.

Suomen kielen vaikutus näggy enne muudu akkuzatiivan käytös. Se jyrkäh eruou karjalan kieliopin normas, da särähtäh karjalazen korvah. Akkuzatiivas on läs poikkevuksettah käytetty piätetty *-n* moizisgi kohtis, kus pideli olla piättehetoï akkuzatiivu (= nominatiivu), ezimerkikse monikon kolmanden persounan verbilöin kel:

sivu 14: *Muga hyö löyttih Tiedoiniekan hatun da viettih sen kodih...* (suom. Tällä tavoin he löysivät Taikurin hatun ja veivät sen kotiin...) – pidäs olla ... *löyttih Tiedoiniekan hattu da viettih se kodih...*

sivu 19: *Savus Ninnettäi da Muikkuine keksittih uvven kižan.* (suom. Puutarhassa Niisku ja Nuuskamuikkunen keksivät uuden leikin; ruots. någonting nytt = midätah uuttu) pidäs olla ... *uuzi kiža;*

sivu 60: *Hattivatat ymbäröittih paččahan...* pidäs olla *pačas* (Hattivatit ympäröivät tangon...)

Akkuzatiivan käyttö on perustehellizesti sellitetty L'udmila Markianovan Karjalan kieliopis (2002) sivul 44. Sen mugah monikon 3:nden persounan verbilöinke käytetäh yksikön piättehettömiä akkuzatiivua: *Opastujat kirjutetah sanelu*, a kaikis toisis persounis käytetäh *-n*-loppuhistu akkuzatiivua: *Runoniekku kirjutti runon. Minä hävitin kirjuttimen.* A suomes käytetäh kaikis persounis, daže monikon kolmandes, *-n*-loppuhistu akkuzatiivua: *Minä kirjoitan runon, sinä kirjoitat runon...* he kirjoittavat runon. (Paiči partitiivua 'minä kirjoitan runoa' ku ollou vie kirjutus kesken!)

Silloi-toiči on akkuzatiivu vähäzel kiändänyh mukkii: ...*panemmo hatun piäle mittuinetahto sangei kirju p.o. mittumantahto sangien kirjan* (sivu 37). No kiändäi tiedäy normanmugazengi akkuzatiivan käytön: kerran kaksi on kiännetty: ...*da jälgimästy kerdua hyö nähtihgi Tiedoiniekan hattu* (sivu 125); *Nygöi hyö löyttih se* (sivu 70). Olis hyvä ku akkuzatiivat putilleh kohendettas mahtollizih kirjan uuzih painoksih da tulijoih sarjan kirjoih.

Erähii pienii ebätarkuksii puutui nähtä kiännökses, ezimerkikse suomen sana "laituri" (kudai näggy Muuminotkon kartas) on toiči *sildu*, toiči oigei sana (*randu*)*telat*. Muumit nostettih ičelleh *palatku*, ei uuttu taloidu (*kodine*). Sanazet *sliivu* (ruočikse 'ett plommon') da *kukku* (ruočikse 'en blomma') ollah mendy segazin jo suomenkielizesgi kiännökses: Muumitatan kirjutusbumuagale ei kirvonnuh kukku, a sliivu, kudai luadi sih suuren sinizen tačman... (sivu 103)! Verbin aigumuodolois on käytetty vaigu preezensua da imperfektua. Tämä on ellendettävy, ku karjalas liittomuvvot kogonah ollah ylen harvinazet.

Kiändäjäl pidäy iče kirjuttajan jyttyöh olla oma vällys mugai stiil'ukeinoloin libo sanoin valličendas. Häi voibi jättiä kiändämättä mostu elementua, mi nikui ei kiänny luondevah tavoitehkieleh. Se onnuako ei mešaiče nikedä muudu ku vai mostu ristikanzua, kudai lugou kiännösty tarkah verdaillen. Ga toiči liigu lyhendämine ei ole hyväkse, ezimerkikse sivul 66 on jätetty kiändämättä relatiivuvirkeh: *Jygiet vihmupizarehet lyödih jo purjehkangastu vaste* (suomen- da

ruočinkielizes tekstas tämän jälles on vie "joka paukkui myrskyssä/ som smällde i stormen").

Kiändäi on tozi hyvin löydänyh monii nerokkahii sanastollizii magupalazii, kudamat ollah vie parembat korvah, migu alguperäzet libo suomekse kiännetyt, ezimerkikse

sivu 62: *Lähtiettih pagoh kunne piä kandau* (suom. "suin päin", ruoč. "hals över huvud")

sivu 92: *Oh minuu-minuu!* (ruoč. "Elände, elände!" suom. "Kurjuuksien kurjuus!")

sivu 93: *Älä ole počinpoigu!* (suom. "Älä nyt turhia niiskuta!" ruoč. "Var inte snorkig (pöyhkeä) nu!")

sivu 95: *Sinä olet töhlö, Nipsu.* (suom. "aasi", ruoč. "åsna")

sivu 96: *Se vai ozuttau, ku kalat uijellah syväl.* (suom. "kulkevat", ruoč. "går" = kävelläh!)

sivu 98: *Mene kezoidu kylbemäh!* (suom. "Painu pusikkoon!" ruoč. "Gå och bada")

sivu 102: *Joga vešil – oma ižändy.* (suom. "Kaikki ajallaan." ruoč. "Den rätta saken på sin rätta plats.")

sivu 142: *Toivokkuammo hänele hyviä palatkan paikkua da hoivua hengele* (suom. "kevyttä sydäntä", ruoč. "ett lätt hjärta").

Pienekse tipogruafizekse vijakse kačon sen, ku ruočin- da suomenkielizes kiännökses olluot hyvät aktsentiiruičendutavat *kursiivu* da *h a r v e n d a m i n e* on unohtettu. Lugemistu kebjendäs äijäl, ku tekstan kappalehet oldas sizendetyt.

Enzimäine Muumi-kirju karjalan kielel on kunnivoitettavu da rohkei ruado da ylen tervehtulluh lizä karjalan elvyttämisty kannattajan kirjallizuon joukkoh. Da vie se, ku kirjan kiändämizes on ajateltu lapsii – heishäi on kielen tulii aigu!

Nygöi ku meil Suomesgi on valmehennu normitettu karjalan kielivariantu, olis hyvä gu se menis ielleh leviembäle lugiikunnalegi. Yhtelläh, meil pidäy olla, kui toizilgi vähembistökielil, kielenhuoldo. Sidä suurembal motiival, ku karjalan kieli ihan vaste vai sai vähembistökielen stuatusan. Kielenhuollos vois ottua vastuon joukko spetsialistua, kudai lugis ielpäi jullattavakse ehtotettavua literatuurua, da vie pidäs paginua yhtehizis "kižasiändölöis". Paista voimmo imminkummin, kähläten, ken kui maltau, ga kirjuttamine da painettu sana on jo toine dielo.